

אורית קוטב

עורכת דין | המשנה לפרקליט המדינה לעניינים אזרחיים

לנוכח האמור, על המדינה להכיר במגבלות משאבי מערכת המשפט ובצורך להשקיעם בצורה מיטבית, כך שהאינטרס הציבורי והפרטי יישמר, וכדי להבטיח את נגישות הציבור למערכת המשפט, ואת קיומו של דיון משפטי צודק, מהיר ויעיל¹.

מתוך תפיסה זו ולצד תהליכים פנים-ארגוניים, בכוונת הפרקליטות האזרחית לקדם ולקחת חלק בפרויקטים ארגוניים דיגיטליים וחדשניים, שעניינם קידום יעילות מערכת המשפט בישראל, בשנת המשפט הבאה עלינו לטובה.

יעילות שמה דגש על הצורך לקדם את ההליך המשפטי, ולהביאו לקו הגמר מהר ככל הניתן ובמינימום משאבים

מתוך כלל הפרויקטים נבקש לשתף בפרויקט שיקודם בשנת המשפט הקרובה על ידי משרד המשפטים, והוא הקמת גוף מנהלי חדש בשם רשם קשרי משפחה, שנועד לייעל את השירות הניתן לאזרח ולייתר נקיטה בהליכים משפטיים במקום שניתן לנקוט הליכים מנהליים:

מידי שנה מוגשות כ-3,000 בקשות להכרה בקשרי משפחה לבתי המשפט לענייני משפחה. רובן המכריע הן בקשות להכרה באבהות. להכרעה בתיקים אלה השפעה משמעותית על חייהם של קטינים הזכאים לדעת באופן

לשקול בכובד ראש גם את עניינו של המתדיין מולה ואת זכויותיו – שהרי המדינה היא נאמן הציבור.

הליך משפטי – אזרחי או מינהלי – שבו המדינה תובעת או נתבעת/משיבה, מהווה נקודת מפגש משמעותית בין הפרט או הגוף המתדיין, לבין המדינה והפרקליטות כבאת-כוחה. הפרקליט מחויב, אפוא, לכללי המשפט האזרחי והמנהלי גם יחד. לעקרונות מתחום המשפט האזרחי וגם לעקרונות היסוד של שיטתנו המשפטית – שוויון, צדק חלוקתי ועוד.

החטיבה האזרחית בפרקליטות המדינה מייצגת את המדינה בבתי המשפט בהליכים משפטיים בכ-20,000 תיקים חדשים בשנה, בכלל תחומי המשפט האזרחי והמנהלי ובמגוון הפעולות של המדינה: החלטות מנהליות הנתקפות במסגרת עתירות, הליכים הנוגעים לתפקידה של המדינה כמאסדר (רגולטור), למעמדה של המדינה כבעלת מקרקעין, כמתקשרת בחוזים, להיותה המעסיק הגדול ביותר במשק, גובת מיסים ונישומה, וגם, כצד להליכי נזיקין ומעמד אישי.

המושגים "צדק" ו"יעילות" מקיימים ביניהם "מתח מובנה". הליך משפטי צודק מחייב העמקה, ירידה לפרטי פרטים, שמיעת כל ראייה ברוב קשב – גם אם זו מובאת באיחור ושלא במועדים הקבועים בכללי סדרי הדין – הכל למען חקר האמת. יעילות, לעומת זאת, שמה דגש על הצורך לקדם את ההליך המשפטי, ולהביאו לקו הגמר מהר ככל הניתן ובמינימום משאבים. אלא ש"מתח" אין פירושו "סתירה", והמושגים צדק ויעילות נדרשים להשלים ולחזק זה את זה, שכן הליך משפטי שנמשך זמן רב מידי אינו צודק, וצדק המאחר לבוא אינו באמת צדק. המסר החשוב ביותר שהרפורמה בתקנות סדר הדין האזרחי ביקשה להנחיל הוא של חשיבות ניהול ההליך המשפטי ביעילות לטובת צדק מצרפי, גם אם במקרה קונקרטי עלולה להיגרם פגיעה מסוימת.

הפרקליטות מחויבת לאמת, לאינטרס הציבורי ולשלטון החוק. לצד חובתה הציבורית של הפרקליטות האזרחית לפעול לקידום מדיניות ממשלתית, להגן עליה בהתאם לדין ולשמור על הקופה הציבורית, היא מחויבת גם לזכויות האדם ולקידומן, ועליה

1 ר' תקנה 5 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018, לפיה על בית המשפט לאזן, לפי הצורך, בין האינטרס של בעלי הדין ובין האינטרס הציבורי; לעניין זה, "אינטרס ציבורי" – נגישות הציבור למערכת בתי המשפט לרבות קיומו של דיון משפטי צודק, מהיר ויעיל, חיסכון במשאבי זמן ועלויות, מניעת הכרעות סותרות ומניעת שימוש לרעה בהליך השיפוטי.

שנת המשפט התשפ"ג

פותחים שנה

ודאי ומוחלט
מיהם הוריהם;
על זכאותם לקבלת
מזונות, לקבלת מעמד
בישראל, על זכאותם לירושה
וכדומה.

אף שמדובר בקביעה משמעותית מאוד מבחינת המבקשים, ממחקר שנערך בפרקליטות עלה כי יותר מ-90% מבקשות ההכרה מוכרעות על סמך בדיקה גנטית לקשרי משפחה בלבד. דהיינו – הבדיקה הגנטית היא שקובעת את תוצאת ההליך המשפטי.

הגם שהתביעות מוכרעות על סמך בדיקה גנטית, בשל הליכים בירוקרטיים שונים, נמשך ההליך המשפטי לקביעת אבהות כשמונה חודשים בממוצע.

לפיכך, קידמה הפרקליטות מהלך להעברת הסמכות להכרעה בתיקים אלו לגוף מנהלי, שיהיה מוסמך לתת צווים לבדיקה גנטית לאבהות, ובהתאם לתוצאות הבדיקה ליתן צו הקובע את האבהות.

במסגרת זו יזם משרד המשפטים בשיתוף הנהלת בתי המשפט הקמת

נפרד ועצמאי, שיתמחה בסוג זה של הליכים. בדרך זו יקבל הציבור מענה יעיל ומהיר מזה הניתן היום. מקרים רגישים, שאינם מקרים המתאימים להכרעה אצל הרשם העתידי, יועברו לטיפול בתי המשפט לענייני משפחה, כפי שהיה נהוג תמיד, ויטופלו על ידי הפרקליטות. המחקר המלווה יסייע להגדיר טוב יותר את קטגוריות המקרים הללו ואת התבחינים לזיהוי התיקים המתאימים.

פרויקט זה מביא לידי ביטוי את נכונותה של הפרקליטות האזרחית לנקוט ביוזמות אקטיביות לטובת קידום הליכים משפטיים יעילים, הרואים את טובת האזרח המתדיין, כמו גם את טובת המערכת, הציבור בכללותו והמדינה. קידום הפרויקט נעשה בשיתוף פעולה עם הנהלת בתי המשפט, מחלקת ייעוץ וחקיקה וגורמים נוספים במשרד המשפטים ובמשרדי הממשלה הרלוונטיים – רשות האוכלוסין ומשרד הרווחה.

אין לי ספק כי זיהוי האינטרסים המערכתיים והכרה בקשר ההדוק בין "צדק" ליעילות" יצמיחו בעתיד יוזמות חשובות נוספות, עוד שיתופי פעולה ועוד מהלכים חדשניים. ■

צוות מקצועי. מסקנות הצוות הוגשו למנכ"ל משרד המשפטים וכן למנהל בתי המשפט, שנתנו את ברכתם למהלך. במשרד המשפטים אף רואים בפרויקט זה את אחד מהמהלכים החשובים להורדת העומס מבתי המשפט, שנכון להשקיע בו מתקציבו.

בהתאם למסקנות הצוות, וכדי לוודא שהמהלך ראוי מבחינה ציבורית ואכן מביא ליעול הטיפול בהליכים אלה, הוחלט על יציאה לפיילוט: בשלב הראשון ועוד בשנת המשפט הקרובה ימונה "ממונה קשרי משפחה" שיבצע את הטיפול בתיקים כמו הרשם העתידי. כדי לוודא שהחלטות הממונה תואמות את ההחלטות שמתקבלות בתיקים אלה על ידי בתי המשפט וטרם מינויו של רשם, יוגשו עמדות הממונה לבתי המשפט לענייני משפחה, והם אלה שיקבלו את ההכרעה הסופית.

עבודת הממונה תלווה במחקר עומק וככל שיימצא כי קיימת התאמה גבוהה בין חוות הדעת שנתן הממונה לבית המשפט, לבין המקרים שבהם נקבעה אבהות על בסיס בדיקה גנטית, יקודם בשלב השני הליך החקיקה להקמת רשם קשרי משפחה, שיחליף את עבודת בית המשפט ויפעל כגוף מנהלי

